

Anonimizuota versija

Vertimas

C-724/19-1

Byla C-724/19

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2019 m. spalio 1 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Spetsializiran nakazatelen sad (Bulgarija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. rugsėjo 24 d.

Kita proceso šalis:

Spetsializirana prokuratura

Kaltinamasis:

HP

NUTARTIS

Data: 2019 m. rugsėjo 24 d.

<...>

<...>

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui kyla sunkumų įvertinti, ar keturis ikiteisminiame proceso etape prokuratūros išduotus Europos tyrimo orderius (toliau – ETO) išdavė kompetentinga institucija. Nuo atsakymo į šį klausimą priklausys, ar pagal šiuos ETO surinktus įrodymus galima panaudoti baudžiamajame procese, pirmiausia siekiant konstatuoti kaltinamojo kaltę.

Kadangi yra abejonių, ar direktyva buvo tinkamai perkelta į nacionalinę teisę, būtina pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

Dėl šių priežasčių teismas

NUTARIA:

PATEIKTI Europos Sąjungos Teisingumo Teismui tokį PRAŠYMĄ PRIIMTI PREJUDICINĮ SPRENDIMĄ.

Faktinės aplinkybės

1. 2018 m. vasario 23 d. pradėtas baudžiamasis procesas <...> dėl nusikalstamos veikos pagal *Nakazatelen kodeks* (Baudžiamasis kodeksas, toliau – NK) 108a straipsnį. Kaltinama tuo, kad nuo 2017 m. iki šios dienos Bulgarijoje ir už jos ribų renkamos ir suteikiamos naudotis lėšos, apie kurias žinoma, kad jos naudojamos teroro aktams vykdyti, arba įtariama, kad jos gali būti taip naudojamos.

Atliekant tyrimą buvo surinkta įrodymų apie HP veiklą. 2018 m. rugpjūčio 15 d. prokuratūra išdavė keturis ETO, siekdama gauti srauto duomenis (srauto ir vietos nustatymo duomenis, kaip nurodyta Direktyvos 2014/41 30 konstatuojamojoje dalyje) kaip įrodymus; šie orderiai perduoti Austrijai, Švedijai, Vokietijai ir Belgijai.

(orig. p. 2) Visų ETO turinys yra iš esmės yra toks pat. Juose nurodyta, kad HP įtariamas finansuojantis teroro aktus. Vykdydamas šią veiklą jis bendravo su šiose valstybėse narėse gyvenančiais asmenimis. Paprašyta atskleisti srauto duomenis pagal *Nakazateleno protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas) 159a straipsnio 1 dalį (šios nuostatos tekstas pateiktas šios nutarties 4 punkte).

Visuose ETO nurodyta, kad juos išdavė *Spetsializirana prokuratura* (specializuota prokuratūra) prokuroras, tas pats prokuroras juos patvirtino.

Nė vienu atveju nebuvo kreiptasi į teismą, kad šis patikrintų šios tyrimo priemonės teisėtumą, būtinumą ir proporcingumą. Šį vertinimą atliko tik prokuroras.

2. Šių keturių valstybių valdžios institucijos pateikė atsakymus, kuriuose nurodyta tam tikra informacija apie pokalbius, vykusius iš HP telefono numerio, ir asmenis, kurių vardu registruoti numeriai, į kuriuos skambinta. Ši informacija yra svarbi nagrinėjant, ar HP padarė nusikalstamą veiką.

2. Buvo pateikti tokie atsakymai:

2.1. Iš Austrijos gautas Teisingumo ministerijos atsakymas, prie kurio pridėtas Vienos prokuratūros raštas; prie šio rašto pridėtas Tirolio federalinės žemės policijos direkcijos raštas ir galutinė ataskaita, taip pat 23 puslapių skambučių išsklotinė, įrodanti skambučius ETO nurodytais numeriais laikotarpiu nuo 2018 m. liepos 22 d. iki 2018 m. lapkričio 10 d.

Austrijos kompetentingos institucijos sprendimo dėl [ETO] pripažinimo nepateikta.

2.2. Iš Švedijos gautas prokuratūros atsakymas, prie kurio buvo pridėta policijos pareigūno ataskaita, joje nurodyta konkreti informacija apie ETO nurodytus telefono numerius.

Švedijos kompetentingos institucijos sprendimo dėl [ETO] pripažinimo nepateikta.

2.3. Iš Vokietijos gautas prokuratūros atsakymas, prie kurio buvo pridėtas Vokietijos policijos įrašas, jame pateikta tik dalis prašomos informacijos. Prokuroro rašte nurodyta, jog tam, kad būtų suteikta likusi prašoma informacija, būtinas išsamus baudžiamosios bylos faktinių aplinkybių apibūdinimas.

Sprendimo dėl [ETO] pripažinimo nepateikta.

(prig. p. 3) 2.4. Iš Belgijos gautas prokuratūros atsakymas, prie kurio pridėta kriminalinės policijos ataskaita apie asmenis, kuriems priklauso du ETO nurodyti telefono numeriai, taip pat kita informacija.

Pateiktas ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimas dėl ETO pripažinimo.

3. 2019 m. sausio 18 d. HP (ir dar penkiems asmenims), remiantis surinktais įrodymais, tarp kurių buvo ir atsakymai į keturis ETO, pateikti kaltinimai neteisėtu teroro aktų finansavimu ir dalyvavimu nusikalstamos organizacijos veikloje, siekiant finansuoti tokius aktus. 2019 m. rugsėjo 12 d. teismas gavo kaltinamąjį aktą.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turi patikrinti, ar kaltinimai yra pagrįsti. Šiuo aspektu jis pirmiausia turi išnagrinėti, ar keturi minėti ETO buvo teisėtai išduoti siekiant gauti srauto duomenis kaip įrodymus ir ar gautus įrodymus teismas gali vertinti konstatuodamas faktus.

Nacionalinės teisės aktai

4. *Nakazatelnо protsesualen kodeks* (Baudžiamąjo proceso kodeksas, toliau – NPK)

Pagal NPK 159a straipsnio 1 dalį vykstant baudžiamajam procesui leidžiama rinkti srauto duomenis. Apskritai kalbant, tai yra duomenys apie telefono skambučius – pateikiama data, laikas, vieta, nurodomi skambinančiojo ir skambučių priimančio asmens telefono numeriai, duomenys apie naudojamus telefono aparatus ir t. t., tačiau nepateikiama duomenų apie pokalbių turinį ir pokalbiuose dalyvavusius asmenis.

Pagal NPK 159a straipsnio 1–4 dalis ikiteisminiame proceso etape prokuroras pateikia prašymą pirmosios instancijos teismo, kompetentingo nurodyti atskleisti srauto duomenis, teisėjui. Tai reiškia, kad srauto duomenis teismo nurodymu

perduoda įmonės, teikiančios viešąsias elektroninių ryšių paslaugas. Vien pagal prokuroro nurodymą srauto duomenys negali būti atskleidžiami. Atskleidimas galimas tik teismo nurodymu.

Tiek prokuroro prašymo, tiek teismo sprendimo, kuriuo nurodoma perduoti srauto duomenis, motyvams keliami tam tikri reikalavimai.

159a straipsnio 1–5 dalys suformuluotos taip:

(orig. p. 4) „Viešuosius elektroninių ryšių tinklus ir (arba) paslaugas teikiančių įmonių atliekamas duomenų perdavimas

159a straipsnis. 1. Teismui pareikalavus per teismo procesą arba esant pirmosios instancijos teismo teisėjo motyvuotam nurodymui, priimtam ikiteisminiame etape tyrimui vadovaujančio prokuroro prašymu, viešuosius elektroninių ryšių tinklus ir (arba) paslaugas teikiančios įmonės perduoda vykdant veiklą surinktus duomenis, būtinus šiems veiksams atlikti:

- 1) sujungimo šaltiniui rasti ir identifikuoti,
 - 2) sujungimo kryptį nustatyti,
 - 3) sujungimo datai, laikui ir trukmei nustatyti,
 - 4) sujungimo pobūdžiui nustatyti,
 - 5) naudotojo arba asmens, nurodomo kaip naudotojas, elektroninio ryšio galiniam įrenginiui nustatyti,
 - 6) naudojamiems elementams identifikuoti.
2. 1 dalyje nurodyti duomenys renkami, kai to reikia sunkiems tyčiniams nusikaltimams ištirti.
3. Pagal 1 dalį pateikiamas tyrimui vadovaujančio prokuroro prašymas turi būti motyvuotas; jame turi būti nurodyta tokia informacija:
- 1) duomenys apie nusikalstamą veiklą, kuriai ištirti būtina pasinaudoti srauto duomenimis,
 - 2) prašymą pagrindžiančių aplinkybių apibūdinimas,
 - 3) duomenys apie asmenį, su kuriuo susijusių srauto duomenų prašoma,
 - 4) laikotarpis, kurį turi apimti informacija,
 - 5) tyrimo institucija, kuriai turi būti perduoti duomenys.
4. 1 dalyje minėtame nurodyme teismas turi pateikti tokią informaciją:

- 1) duomenys, apie kuriuos turi būti pateikta informacija;
- 2) laikotarpis, kurį turi apimti informacija,
- 3) tyrimo institucija, kuriai turi būti perduoti duomenys.

5. Laikotarpis, už kurį prašoma informacijos ir nurodoma perduoti duomenis pagal 1 dalį, negali viršyti šešių mėnesių.“

(orig. p. 5)

5. *Zakon za Evropeyskata zapoved za razsledvane* (Įstatymas dėl Europos tyrimo orderio, toliau – ZEZR) (DV Nr. 16/18). Šiuo nacionaliniu įstatymu perkeliama Direktyva 2014/41. Pagal šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą prokuratūra ikiteisminiame baudžiamojo proceso etape yra kompetentinga išduoti ETO. Tai yra bendra taisyklė; išimčių, kai būtų būtinas teismo vertinimas, nenumatyta. Taip pat nėra teisės normų, reglamentuojančių ETO išdavimą dėl srauto duomenų perdavimo. Tokiais atvejais taikoma bendra taisyklė, pagal kurią institucija, kompetentinga išduoti ETO, yra prokuratūra.

ZEZR 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta:

„Kompetentinga išduodančioji institucija:

1. Europos tyrimo orderį Bulgarijos Respublikoje išduoda:

- 1) vykstant ikiteisminiam tyrimui – kompetentingas prokuroras,
- 2) vykstant teismo procesui – kompetentingas teismas.“

6. Sąjungos teisė

2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose (OL L 130, 2014, p. 1)

7. Prejudiciniai klausimai

Ar su Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punkto i papunkčiu ir lygiavertiškumo principu suderinama nacionalinės teisės norma (*Zakon za Evropeyskata zapoved za razsledvane* [Įstatymas dėl Europos tyrimo orderio] 5 straipsnio 1 dalies 1 punktas), pagal kurią ikiteisminiame baudžiamojo proceso etape prokuratūra yra kompetentinga išduoti Europos tyrimo orderį dėl srauto ir vietos nustatymo duomenų, susijusių su telekomunikacijų tinklais, suteikimo, o susiklosčius tokioms pat vidaus situacijoms kompetentinga institucija yra teismas?

Ar tai, kad tokį Europos tyrimo orderį pripažįsta vykdančiosios valstybės kompetentinga institucija (prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas),

prilygsta teismo nurodymui, reikalaujamam pagal orderį išdavusios valstybės teisę?

(orig. p. 6) Prejudicinių klausimų paaiškinimas

8. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo: Šis klausimas pateiktas dėl kompetencijos sąvokos, vartojamos direktyvos 2 straipsnio c punkto i papunktyje („kompetentingas atitinkamoje byloje“) ir 2 straipsnio c punkto ii papunkčio pirmame sakinyje („pagal nacionalinę teisę kompetentinga nurodyti rinkti įrodymus“). Jei šios sąvokos reikšmė abiem direktyvos 2 straipsnio c punkte nurodytais atvejais yra ta pati, tai reiškia, kad direktyvoje, kiek tai susiję su kompetentinga nacionaline institucija, daroma nuoroda į nacionalinę teisę.

Bulgarijos įstatymų leidėjas ZEZR 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintoje bendrojoje nuostatoje nurodė, kad ikiteisminiame baudžiamojo proceso etape išduoti ETO kompetentinga institucija yra prokuroras. Nenumatyta specialiosios taisyklės dėl ETO išdavimo srauto duomenims gauti. Taigi prokuroras yra kompetentingas išduoti tokį ETO. Taip yra ir pagrindinėje byloje.

Kita vertus, susiklosčius tokiai pat vidaus situacijai kompetentingas yra bet kurio pirmosios instancijos teismo teisėjas, o prokuroras tik pateikia teisėjui motyvuotą prašymą.

Kyla klausimas, ar ši kompetencija išduoti ETO gali būti reglamentuojama nacionalinės teisės aktu, kuriuo perkeliama direktyva, ar direktyvos 2 straipsnio c punkte nurodyta institucija yra institucija, kompetentinga taip rinkti įrodymus esant tokiai pat vidaus situacijai.

9. Dėl lygiavertiškumo principo: Pagal šį principą piliečių, kuriems taikoma Sąjungos teisė, teisinė padėtis negali būti mažiau palanki, nei esant tokiai pat vidaus situacijai susidariusi padėtis. Ar šis principas pažeidžiamas, kai esant tokiai pat vidaus situacijai pilietis turi tam tikrą garantiją, t. y. nacionalinis teismas tikrina prokuroro prašymo teisėtumą ir, jei prašymą patenkina, nurodo atskleisti srauto duomenis, o teismų bendradarbiavimo srityje Sąjungos lygmeniu tokio nacionalinio teismo atliekamo vertinimo nėra? Dėl to sumažėja apsaugos lygis ir atitinkamai pažeidžiamas vienodo požiūrio principas.

Pažymėtina, kad prokuroro išduotas ETO atskleisti srauto duomenis savaime nereiškia, kad srauto duomenys bus atskleisti. Vykdančiosios valstybės teisminės institucijos turi priimti sprendimą dėl pripažinimo ir vykdymo. [Kompetentinga] teisminė institucija nustatoma pagal vykdančiosios valstybės teisę; tai gali būti teismas arba prokuroras. Gali būti taip (**orig. p. 7**), kad ir iš vykdančiosios valstybės teisminės institucijos tikimasi, jog ji laikysis išduodančiojoje valstybėje numatytų garantijų. Tai siekiama išsiaiškinti antruoju prejudiciniu klausimu.

Dėl antrojo prejudicinio klausimo

10. Šis klausimas susijęs su tuo, ar vykdančiosios valstybės kompetentingos institucijos pripažinimas gali prilygti pagal nacionalinę teisę reikalaujamam teismo nurodymui. Kitaip tariant, ar tuo atveju, kai srauto duomenų rinkimas susijęs su telekomunikacijų operatoriumi, teikiančiu paslaugas kitoje valstybėje narėje, Bulgarijos prokuroras gali pats išduoti ETO atskleisti šiuos srauto duomenis ir perduoti tos valstybės narės kompetentingai institucijai, kuri pagal taikytinas užsienio teisės normas turi atlikti vertinimą, atitinkantį pagal NPK 159a straipsnį atliekamą vertinimą. Taigi Bulgarijos prokuroras neturėtų pirma pateikti prašymo Bulgarijos teismui, kuris atliktų vertinimą pagal NPK 159a straipsnį ir, jei patenkintų prašymą, išduotų ETO.
11. Neabejotina, kad bet kuris telekomunikacijų operatorius gali būti įpareigotas atskleisti srauto duomenis teisminės institucijos, turinčios jurisdikciją teritorijoje, kurioje šis operatorius vykdo veiklą, sprendimu, tačiau tokia pareiga negali kilti iš užsienio teisminės institucijos, neturinčios atitinkamos teritorinės jurisdikcijos, sprendimo. Taigi šiuo techniniu aspektu būtinas užsienio teisminės institucijos sprendimas dėl pripažinimo ir vykdymo. Kyla klausimas, ar toks sprendimas gali tinkamai pakeisti teises garantijas, skirtas teisėtumo ir privataus gyvenimo neliečiamumo principams užtikrinti.

Kitaip tariant, ar šias garantijas, kurias Bulgarijos teismas užtikrina vertindamas Bulgarijos prokuroro per Bulgarijos baudžiamąjį procesą pateiktą prašymą nurodyti atskleisti srauto duomenis, gali tinkamai atstoti vertinimas, kurį pagal direktyvą atlieka užsienio vykdančioji teisminė institucija?

Ar pagal direktyvą iš vykdančiosios institucijos reikalaujama tos pačios kontrolės, kurią atlieka teismas pagal NPK 159a straipsnį?

12. Ar toks vykdančiosios institucijos atliekamos kontrolės reikalavimas apskritai suderinamas su direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje ir 38 konstatuojamojoje dalyje įtvirtintu užsienio teisminių institucijų orderių tarpusavio pripažinimo ir vykdymo principu?

(orig. p. 8) Šis principas reiškia, kad turi egzistuoti galiojantis užsienio teisminės institucijos orderis, kurio teisėtumas preziumuojamas ir kuris iš esmės turi būti vykdomas. Ar šis principas suderinamas su tuo, kad iš vykdančiosios institucijos tikimasi, jog gavusi užsienio teisminės institucijos prašymą ji pirmiausia patikrins jo teisėtumą taip, kaip tikrintų esant vidaus situacijai, ir nurodys rinkti srauto duomenis tik tuomet, jei nuspręs, kad reikia patenkinti šį prašymą?

13. Vykdančiosios teisminės institucijos įgaliojimai reglamentuojami direktyvoje. 2 straipsnio d punkte vykdančioji institucija apibrėžiama kaip institucija, kompetentinga pripažinti ETO ir užtikrinti jo vykdymą. Nenumatyta pareigos iš pradžių iš esmės patikrinti tyrimo priemonės teisėtumą.

Veikiau išduodančioji institucija turi išsamiai patikrinti teisėtumą (6 straipsnio 1 dalis ir vienuolikta konstatuojamoji dalis); vykdančiosios institucijos atliekama kontrolė yra papildoma, atliekama pavieniais atvejais ir visai kitu aspektu, t. y. ar pagal vykdančiosios valstybės teisę negalima vykdyti ETO (6 straipsnio 3 dalis, dešimta konstatuojamoji dalis).

14. Tai matyti ir iš direktyvos 9 straipsnio 1 dalies, pagal kurią reikalaujama, kad vykdančioji institucija pripažintų ETO nereikalaujama jokių papildomų formalumų ir užtikrintų jo vykdymą tokiu pačiu būdu ir ta pačia tvarka, kaip ir tuo atveju, jei tai būtų galiojantis tos valstybės išduotas orderis. Tai reiškia, kad jau išduodant ETO ir prieš jį perduodant turi būti užtikrinamos būtinos garantijos, susijusios su jo, kaip tyrimo priemonės, pobūdžiu. Taigi neįmanoma, kad ETO būtų išduotas neužtikrinant šių garantijų ir tikintis, kad jas užtikrins vykdančioji institucija.
15. Tai patvirtina ir direktyvos 9 straipsnio 3 dalis, pagal kurią, kai ETO išduoda ne kompetentinga išduodančioji institucija, jis ne tikrinamas, o gražinamas. Todėl negalima tikėtis, kad vykdančioji institucija imsis su ETO išdavimu susijusių veiksmų, t. y. patvirtins sprendimą dėl tyrimo priemonės vykdymo laikantis numatytų teisėtumo garantijų.
16. Ar tuo remiantis darytina išvada, kad šios nutarties 11 punkto antrame sakinyje minėtas techninis aspektas turi viršenybę? Ar šias garantijas turi suteikti (**orig. p. 9**) vykdančiosios valstybės teisminės institucijos vien dėl to, kad telekomunikacijų operatorius vykdo veiklą teritorijoje, priklausančioje užsienio jurisdikcijai, nors šios institucijos iš esmės neturi įgaliojimų atlikti kitos valstybės narės prokuroro sprendimų bet kokio pobūdžio teisminės kontrolės?
17. Kyla teritoriškumo principo (leidimą turi išduoti teisminė institucija, kurios jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje vykdo veiklą telekomunikacijų operatorius) ir valstybės suvereniteto (valstybės narės teisminė institucija negali kontroliuoti kitos valstybės narės prokuroro sprendimo) kolizija.
18. Šiuo atveju taip pat turi būti taikomas lygiavertiškumo principas. Taikant nacionalinės teisės normą – ZEZR 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą – esant vidaus situacijai teismo leidimas išduodamas pagal nacionalinę teisę, o tarptautinio teismo bendradarbiavimo atveju leidimą išduoda užsienio teisminė institucija (tai gali būti teismas arba prokuroras), kuri šį leidimą išduoda arba atsisako išduoti pagal savo nacionalinę teisę. Tai reikalauja įvairaus skirtingo vertinimo, o taip neišvengiamai suteikiama mažiau garantijų, palyginti su tokia pat vidaus situacija.

<...>